

Lehtometsien havinaa Pirkanmaalla

Luonnonhoidolla lehdon ytimeistä laajoihin luontokokonaisuuksiin

Lehtojen merkityksestä uhanalaiselle lajistolle

Pirkanmaalla on lehtoja yhteensä noin 40 000 ha. Tästä alueesta eri tavoin suojeltuna on vajaa 1 600 ha eli noin 4 %. Lehtoja on suojeltu mm. yksityisinä ja valtion suojelualueina, luonnonsuojelulain luontotyyppienä, metsälain arvokkaina elinympäristöinä, määräaikaisina ympäristötukialueina ja kaavapäätöksillä.

Suojellut alueet jakautuvat pääpiirteittäin seuraavasti. Luonnonsuojelulain luontotyypeistä pähkinäpensaslehtoa ja jalopuumetsiä on Pirkanmaalla noin 100 kpl ja 110 ha. Lehtojensuojeluohjelmalla on suojeltu noin 350 ha. Metsälain 10 § suojaamia lehtoja on noin 500 ha ja lisäksi metsälain mukaisista purokohteista lehtoja on noin 400 ha. METSO-ohjelmalla on suojeltu vajaa 200 ha lehtoja.

Metsien uhanalaisen lajiston elinympäristöistä lehdot ovat pienestä pinta-alaosuudestaan huolimatta ensisijaisia elinympäristöjä noin puolelle lajeista ja silmälläpidettävälle lajistolle lähes puolelle lajeista. Lehtojen uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista 2/3 on muita kuin vanhojen lehtometsien lajeja. Lajiryhmistä eniten uhanalaisia on sienissä ja selkärangattomissa.

Huomattava osa lehdoissa elävistä lajeista vaatii elinympäristökseen puustoista lehtoa ja myös lahoavaa puuta, mutta ei ensisijaisesti sulkeutunutta, vanhaa lehtometsää. Vanhojen hakamaametsien kaltaiset lehdot, joista löytyy avoimia, lämpimiä laikkuja ja järeää sekä myös lahoavaa puustoa yhdessä nuorempien puustojen kanssa, tarjoaa sopivan elinympäristön useimmille vaateliaillekin lehtolajeille.

Kokonaisvaltaista ajattelua lehtometsien hoitoon

Suojelualueiden rajauksissa on usein valittu laajemman lehtoalueen arvokkain osa suojeluun, mutta potentiaalisia luontoarvoja on laajasti myös suojelukohteiden lähiympäristössä. Lehtojensuojelukohteet saattavat jäädä yksittäisiksi saarekkeiksi keskelle talousmetsiä, joita hoidetaan tavanomaisin metsätalouden toimenpitein. Varsinainen luontokohde jää usein hoidon ulkopuolelle, vaikka hoitotarve lajiston kannalta varsinkin pähkinäpensaslehdoissa ja jalopuumetsissä on ilmeinen. Siksi onkin tärkeää, että sekä suojelualueita että niiden lähiympäristöjä hoidetaan kokonaisuutena lehtojen rakennepiirteet ja luontoarvot huomioon ottaen. Kokonaisvaltaista ajattelua lehtometsien hoitoon onkin hankkeen keskeisin ajatus.

Hoidettaviksi sopivat suojellut lehtokohteet jäävät usein hoitamatta, koska poistettavan puuston määrä on niin pieni, että se nostaa korjuukustannuksia kohtuuttoman suuriksi. Hankkeen tavoitteena on lisätä kytkeytyneisyyttä suojeltujen lehtojen välillä hoitamalla talousmetsälehtoja aktiivisesti luonnonhoidollisilla hakkuilla ja kertomalla METSO-suojelusta metsänomistajille, jotka omistavat METSO-kriteerit täyttäviä kohteita. Hankkeessa rakennetaan suojelualueiden ja niiden lähimetsien hoitotarpeiden mukaan järkeviä korjuukohteita. Suojelulehtojen hoito liitetään leimikkokokonaisuuteen lähiympäristöjen talousmetsien luonnonhoidollisten hakkuiden kanssa, mikä mahdollistaa laajemman ja taloudellisesti kannattavamman hakkuun ja puukaupan metsänomistajalle.

Monimuotoisuutta talousmetsälehtoihin

Pirkanmaalla vuosina 2010-2012 toteutettu valtakunnallinen METSO-hanke ”Talousmetsälehdot monimuotoisiksi” tuotti lukuisia hyviä kokemuksia lehtojen hoidosta. Yli sadan hehtaarin alueella tehdyt lehtojenhoitotoimenpiteet antoivat arvokasta kokemusta metsänkäsittelyn monista eri mahdollisuuksista. Erityisesti metsänomistajat ottivat hankkeen hyvin vastaan ja olivat tyytyväisiä hankkeessa toteutettujen lehtojenhoitohakkuiden lopputulokseen. Myös metsäammattilaiset ja metsäkoneenkuljettajat saivat uutta tärkeää oppia erikoiskohteiden hakkuista.

Lehtometsien havinaa Pirkanmaalla -hankkeessa hyödynnetään edellisen lehtohankkeen kokemuksia ja siinä tuotettua Talousmetsälehdot monimuotoisiksi –opasta. Opaskirjасыn sivulla 11 kuvataan luonnonhoidollisten hakkuiden keskeisiä periaatteita. Luonnonhoidollisia hakkuita tai hoitotöitä voidaan soveltaa erityisen hyvin suojelualueiden lähimetsiin.

Hankkeen käytännön toteutus

Hankkeessa tarjotaan vaihtoehtoja metsänomistajille, jotka ovat kiinnostuneita hoitamaan metsiään monimuotoisesti luontoarvot huomioon ottaen. Tavoitteena on yhdistää suojeltujen lehtojen ja niiden lähellä olevien talousmetsälehtojen hoito siten, että luonnonhoidon ja metsänomistajan tavoitteet kohtaavat.

Lehtojensuojelualueiden lähellä sijaitsevat arvokkaimmat lehtokohteet tai muut arvokkaat luontokohteet on myös mahdollista suojella METSO-ohjelman pysyvällä tai määräaikaisella suojelulla metsänomistajien tavoitteiden mukaisesti.

Ennen kohteella tehtävää suunnittelua kartoitetaan alueen luontoarvot, jotta osataan painottaa oikeita toimenpiteitä hoitosuunnitelmassa ja sen pohjalta tehtävissä luonnonhoitotoimenpiteissä. Luontoarvojen kartoitus tehdään suojelukohteella perusteellisemmin ja suojelukohteen läheisissä talousmetsissä pääpiirteittäin. Suojeltu lehtoalue toimii lehtokokonaisuuden ytimenä, ja lähimetsien hoidolla parannetaan tai vähintään säilytetään lehtokokonaisuuden luontoarvoja.

Hoitokohteelle laaditaan kirjallinen työohje kohteen käsittelystä ja tehdään tarvittaessa luonnonhoidollinen puuston leimaus. Hoidon periaatteet käydään läpi metsänomistajan kanssa. Työohje annetaan vastuussa olevalle työnjohdolle ja monitoimikoneen kuljettajalle tai metsänomistajan halutessa vaikkapa hevosmetsurille ja käydään se läpi myös suullisesti. Hoitotoimet toteutetaan talvella maan ollessa jäässä. Metsänomistaja päättää itse kenen kanssa hän tekee puukaupan.

Yhteistyökumppanit

Hankkeen vastuullisena toimijana on Suomen metsäkeskus. Yhteistyökumppaneina ovat Pirkanmaan ELY-keskus, Metsähallituksen Luontopalvelut sekä Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri. Näistä organisaatioista koostuu myös hankkeen projektiryhmä. Yhteistyötä tehdään myös muiden metsäalan toimijoiden (mm. metsänhoitoyhdistykset, metsäyhtiöt, yksityiset metsäpalveluyrittäjät) kanssa.